

Négyesi Lajos¹

A mohácsi csatatér kutatásának legfrissebb eredményei

DOI 10.17047/HADTUD.2019.29.4.110

A mohácsi csata kutatásának egyik legfontosabb kérdése a csata helyének lokalizálása. Az utóbbi években két markáns vélemény jelent meg erről a sajtóban. A Mohács 500 kutatócsoport, elsősorban régészeti módszerek alkalmazásával, a Majstól keletre fekvő területre, míg a „Mohács 1526–2026 – Rekonstrukció és emlékezet” kutatócsoport a földrajztudomány és tájrekonstrukció módszereivel Sátorhely környékére. Írásomban a két kutatási irányzat lényegét foglalom össze és bemutatom az eredményeiket.

A mohácsi csatával kapcsolatos kutatásoknak három nagy területét határozhatjuk meg, melyek közül a legszélesebb a történeti kutatás, mely a fennmaradt történeti források alapján igyekszik rekonstruálni az összecsapás lefolyását. Szerencsés körülmény, hogy keresztény és török szemtanúk leírásai is fennmaradtak, így mindkét szembenálló fél oldaláról adatokkal rendelkezünk a katonai döntésekről és a harc lefolyásáról. A viszonylag nagyszámú forrás azonban nem könnyíti meg a kutatók dolgát, hiszen számos ponton látszólag vagy valóságosan egymásnak ellentmondó adatokat tartalmaznak, ami a rekonstrukciók számos változatát támogatja.

A történeti kutatások egyik területe a csatatér helyének meghatározására irányul, mely felhasználja a földrajzi környezetre vonatkozó utalásokat. Itt Brodarics István kancellár visszaemlékezésében² találhatjuk meg azt a két sarokpontot, melyek a csatatér meghatározásakor megkerülhetetlenek. E szerint a magyar csatarend Mohácstól egy, a Dunától pedig fél mérföldre állt, egy mocsaras víz partján. A török ágyúsor egy Földvár nevű falunál volt, mely a magyar csatarenddel szemben fekvő, színpad szerű dombosor lábánál feküdt.

1 A szerző jelen publikációja az Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Karának (NKE HHK) Hadtörténelmi, Filozófia és Kultúrtörténeti Tanszéke által 2019. 10. 28-án, az NKE HHK kampuszán a *Hadtörténet időszzerű kérdései 2019* címmel rendezett konferencián elhangzott előadás szerkesztett változata.

2 Brodarics István: Igaz leírás a magyaroknak a törökökkel Mohácsnál vívott csatájáról. Az előszót és a jegyzeteket írta, és a sorozatot szerkesztette Szigethy Gábor. Budapest, Neumann Kht., 2003. <https://mek.oszk.hu/05800/05872/html/> (megnyitva: 2019. 11. 17.)

A csatátér helyének meghatározásával foglalkozó, kiváló történészek munkáját dicsérő tanulmányok több mint 10 különböző helyre³ lokalizálták Földvárt. Ez a kérdés olyan mértékben megosztja a kutatókat, hogy szinte mindenki, aki elkezdett foglalkozni a csata történetével, megalkotta a saját csatátér lokalizációját is.

Szerencsére elég nagy a mohácsi sík és a papír pedig bármit elbír, így a Mohács-kérdést még napjainkban is bizonyos mértékű bizonytalanság övezi. Ezt próbálja csökkenteni a lokalizációs kutatás részterületének tekinthető hadirégészeti terepvizsgálat, a harctérkutatás, mely különféle geofizikai, fotogrammetriai és régészeti módszerek alkalmazásával, a csata terepi nyomainak feltárását célozza.

* * *

Az első terepkutatások 1924-ben, közel 100 éve kezdődtek meg a síkon, amikor Gergely Endre a csatában elesett katonák maradványai és Földvár falu megtalálása érdekében folytatott szondázó ásásokat.⁴ Gergely erőfeszítését nem koronázta siker.

Több mint három évtized elmúltával fordult ismét a régészet figyelme a mohácsi sík felé, amikor Papp László régész igyekezett megtalálni a keresett objektumokat. Módszeres kutatással rekonstruálta a sík középkori településhálózatát, lakossági bejelentés alapján azonosította és feltárta a csatában elesett katonák két tömegsírját.⁵ Vele párhuzamosan Szűcs József amatőr kutató is járta a vidéket és 1969-ben felhívta a régész figyelmét egy Majstól északkeletre fekvő településnyomra, ahonnan számos, a csatához köthető leletet gyűjtött. Papp László végül Majstól délkeletre vélte megtalálni azt a falunyomot, melyet a Brodarics által említett Földvárral azonosított.

A csata 450. évfordulójához kapcsolódóan létrejött egy történészekből álló kutatócsoport, mely helyszíni bejárások alapján Majstól délkeletre helyezte a csatát, azonban a régészeti kutatások eredményeitől lényegében függetlenül alakították ki álláspontjukat.⁶

Jómagam, nem ismerve Szűcs József kutatásait, a források elemzése alapján kialakított csatarekonstrukcióm alapján 1991–1993 között a Majstól keletre és délkeletre elterülő területen folytattam terepkutatást fémkereső műszerrel. Ennek során számos katonai vonatkozású tárgyat találtam, melyek törökkori összecsapáshoz köthetők. Ezek egy részét az 1526-os csatából származóként azonosítottam, azonban a leletanyag több darabja egy későbbi, XVII. századi összecsapásra utal.

3 N. Ipoly Márta: A mohácsi csata és csatátér megválaszolatlan kérdései. *Hadtörténelmi Közlemények*, 1977/2. 208. o.

https://epa.oszk.hu/00000/00018/00272/pdf/EPA00018_hadtortenelmi_1977_02_206-222.pdf
(megnyitva: 2019. 11. 17.)

4 Gergely Endre: Ásatások a mohácsi csatátéren. In: *Mohácsi emlékkönyv 1526*, szerk. Lukinich Imre, Bp., 1926. 349–360. o.

5 Papp László: A mohácsi csatátér kutatása. In: *Janus Pannonius Múzeum Évkönyve 1960*. Pécs, 1961. 197–253. https://library.hungaricana.hu/hu/view/MEGY_BARA_JPM_evkonyv_1960/?pg=200&layout=s (megnyitva: 2019. 11. 17.)

6 A kutatócsoport tagjainak tanulmányai: Mohács. Tanulmányok. Szerkesztette: Rúzsás Lajos és Szakály Ferenc. Budapest, 1986. és Rázsó Gyula – Csendes László – Ipoly Márta: Mohács 1526. (minikönyv) Budapest, 1976.

2009-ben ezen a területen kezdett kutatásokat a pécsi Janus Pannonius Múzeum régész csoportja, melynek során geofizikai mérésekkel pontosították a falnyom elhelyezkedését és nagy felületre kiterjedően végeztek fémkereső műszeres átvizsgálást.

* * *

Napjainkra az együtt dolgozó régészek, történészek, fémkeresősök megalakították a *Mohács 500 kutatócsoportot*, mely határozott elképzelést képvisel a csatater lokalizációjával kapcsolatban. Az átvizsgált terület nagysága és a leletanyag eloszlása alapján egyre inkább bizonyítottnak látják, hogy a Brodarics által Földvárnak nevezett település Majstól északkeletre feküdt, ahol a csata lezajlott. Természetesen az általuk folytatott kutatás még nem tekinthető befejezettnek, hiszen hátra van még a település ásatással történő vizsgálata, tömegsírok utáni kutatás és a magnetométeres méréssel kimutatott egyenes árok feltárása. Sajnos erre jelenleg nem áll rendelkezésre a szükséges pénzügyi keret, miként az eddigi kutatások sem élveztek jelentősebb pénzügyi támogatást.⁷

2018-ban a Magyar Tudományos Akadémia Kiválósági Együttműködési Programja támogatásával jött létre az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont és a Pécsi Tudományegyetem együttműködésében, dr. Fodor Pál turkológus-professzor, az MTA Bölcsészettudományi Kutatóintézet főigazgatója, valamint dr. Pap Norbert egyetemi tanár, a Pécsi Tudományegyetem professzorának vezetésével a „Mohács 1526–2026 – Rekonstrukció és emlékezet” kutatócsoport, mely több más között a csatater lokalizációs kérdésének megoldását is célul tűzte ki. A projekt indításaként megszervezett mohácsi workshopon és terepbejáráson részt vett Bertók Gábor is, így lehetségesnek tűnt, hogy a csatateren folytatott régészeti kutatások a kutatócsoport működését biztosító 120 000 000 Ft-ból új lendületet kaphatnak.⁸

Rövidesen kiderült azonban, hogy Pap Norbertnek és a szigetvári Szulejmán türbe kutatásában résztvevő munkatársainak más elképzelésük van a csatater elhelyezkedésére vonatkozóan, amit augusztus 29-én kapott nagyobb sajtó-nyilvánosságot. Ezt megelőzően a Történelmi Szemlében publikálták a Török-dombbal kapcsolatos kutatásaikat.⁹ Még 2018 őszén napvilágot látott a következő szenzációs felfedezésük híre: azonosítottak egy mára már feltöltődött ős-Duna medret, mely

7 A kutatásokról az interneten 2019. november 17-én olvasható hírek: Bárdot és vaskét is találtak a csatateren. (<https://www.bama.hu/kozelet/helyi-kozelet/bardot-es-vasket-is-talaltak-a-csatateren-1520462/>); Megtalálhatták a mohácsi csata döntő összecsapásának helyszínét (<https://www.origo.hu/tudomany/20181005-a-mohacsi-csata-altal-erintett-foldvar-maradvanyait-talalhattak-meg.html>);

Megtalálhatták, hol dőlt el a mohácsi csata (https://muemlekiem.hu/magazin/mohacsi_csata_csatater_kutatas_majs); Minden jel arra mutat, hogy nem Mohácson volt a mohácsi csata (<https://zoom.hu/hir/2018/10/09/minden-jel-arra-mutat-hogy-nem-mohacson-volt-a-mohacsi-csata/>)

8 A kutatócsoport honlapja: <https://www.mohacs.btk.mta.hu/> (megnyitva: 2019. 11. 17.)

9 Pap Norbert – Fodor Pál – Kitanics Máté – Morva Tamás – Szalai Gábor – Gyenizse Péter (2018) A mohácsi Törökdomb = The Törökdomb of Mohács. Történelmi Szemle, 60 (2). pp. 325–345. <http://real.mtak.hu/92229/> (megnyitva 2019. 11. 17.)

északnyugat-délkeleti irányban szeli át a síkot és összeköti a Török-dombot a történelmi emlékhellyel.

2019-ben a kutatók figyelme Földvár falu helyének tisztázására összpontosult. Korabeli okleveles anyag határjárásai és birtokleírásai alapján bizonyították azt a korábban több történelmi munkában felbukkanó nézetet, mely szerint a település a Borza pataktól keletre feküdt, a mai Sátorhely község területén.¹⁰ E mellett 2019 augusztusában újabb szenzációval látták el a sajtót, mely szerint II. Lajos király nem a Csele-patakba, hanem a Duna mohácsi ágába fulladt bele. Ez az információ erősítheti Pap Norbert csoportjának egy korábbi feltételezését, mely szerint a csatából menekülők többsége nem északra, Buda felé, hanem keletre futott, hogy Szapolyai seregénél találjon menedékre. Ezzel párhuzamosan az 1632-es lützeni csata kutatási eredményeire, valamint a mohácsi sík vízzel borítottságának rekonstrukciójára alapozva cáfolták az összecsapás helyét Majs környékére lokalizáló elméleteket és a Mohács 500 kutatócsoport eredményeinek relevanciáját.¹¹

A BAMA Baranya megyei hírportál a Duna–Dráva Nemzeti Park Igazgatósága által a Mohácsi Nemzeti Emlékhelyen 2018 decemberében rendezett konferenciáról szóló beszámolójában „verseny?” megjegyzéssel ismertette Pap Norbert és Bertók Gábor előadásainak lényegét, utalva arra, hogy napjainkra ők képviselik a csatátér kutatásának két pólusát. A cikket jegyző Tóth Viktória megfogalmazta a két kutató által képviselt koncepció lényegét: „Pap Norbert kutatócsoportja a korábban alkalmazott megközelítésekkel szakítva írott források, régi térképek, távérzékelés, a természeti-földrajzi sajtóosságok értelmezése, valamint régészeti adattár és térinformatikai eszközök felhasználásával modellezte a korabeli térség környezeti viszonyait, és határozta meg a csata helyének főbb jellemzőit. Ennek kulcsa a vízrendszer vizsgálata volt.

Bertók Gábor és csapata azt az elvet követte, hogy tisztán történelmi módszerekkel nagyon nehéz a csata fő küzdőterét pontosan lokalizálni. Így a régészet egyik speciális részét, a hadirégészetet választották, a Mohács 500 elnevezésű csatátérkutatási projektjük az ütközettel foglalkozik. Brodarics István királyi kancellár leírása alapján feltételezett településnyomon, a felszínen gyűjtöttek történelmi jelentőségű leleteket.”¹² El kell ismernem az értékelés igazát, hiszen valóban, a csatátér lokalizálásának kérdésében eljutottunk oda, hogy a földrajzos és a régész álláspont áll szemben egymással.

* * *

A földrajzos szemlélet egy, a korábbi polémiáktól független nézetet képviselve, könnyen megérthető logikát követ. Abból kell kiindulni, ami biztosan a csatához köthető terepi objektum. Ezek a tömegsírok és a Török-domb, ahol a csata győztesei

10 Pap Norbert – Kitanics Máté – Gyenizse Péter – Szalai Gábor – Polgár Balázs (2019): Sátorhely vagy Majs? Földvár környezeti jellemzői – a mohácsi csata centrumtérségének lokalizálása = Sátorhely or Majs?: The Environmental Features of Földvár – Localizing the Central Area of the Battle of Mohács. Történelmi Szemle, 61 (2). pp. 209–246. <http://real.mtak.hu/95528/> (megnyitva: 2017. 11. 17.)

11 Pap Norbert – Kitanics Máté – Gyenizse Péter – Szalai Gábor – Polgár Balázs i.m. 237–238. o.

12 Különböző módon keresik a mohácsi csata helyszínét <https://www.bama.hu/kozelet/helyi-kozelet/kulonbozo-modon-keresik-a-mohacsi-csata-helyszinet-1607893/> (megnyitva: 2019. 11. 17.)

emeltek emlékművet (a törökök bizonyosan tudták, hogy hol volt a csata). A csatát követő évtizedekben itt járt utazók is többnyire ezekről írnak. Ezt a két sarokpontot figyelembe véve kell elemezni a forrásokban leírtakat és azonosítani a további jellemző tereptárgyakat a környezetükben.

A gondolatmenet helyességét jelzi, hogy a források alapján a mai Sátorhely község területén feküdt Földvár falu, ahol a török ágyúk álltak. A korábbi határjárások és a csata forrásai egyaránt megemlékeznek a nagy árokról, ami azonosítható az ősi Duna-medderrel, melynek a partján fekszenek a tömegsírok és a Török-domb. Majs pedig eleve kiesik a csatateréből, hiszen a vízrajzi rekonstrukció jelzi, hogy a megáradt Borza-patak széles mocsaras sávja komoly akadályt jelentett volna a keresztény erők rohamának.

A csata historiográfiai kutatása további megerősítést adja az elméletnek, hiszen eredendően a kérdéssel foglalkozó XIX. századi hadtörténeti munkák egységesen a Borza-patak keleti oldalán fekvő területen ábrázolták az összecsapást. Szurmay Sándorig¹³ nagyjából ez volt az elfogadott álláspont, azonban a csata 400. évfordulója kapcsán megélelkülő hadtörténeti érdeklődés eredményeként megszülető munkákban a katonatörténészek a Borza-patak nyugati oldalára helyezték át a csatateret. Ez lett az utóbbi kilencven év elfogadott álláspontja, amit most felülír a sallangoktól mentes földrajzi szemlélet.

Az elméletben vannak apróbb hiányosságok. Az ősi Duna-meder jelenleg alig észrevehető terepsüllyedés, amit nem nevezhetnénk ároknak, de geofizikai és talajtani vizsgálatokkal megállapítható, hogy az elmúlt 500 évben mekkora feltöltődéssel számolhatunk. Ugyanez érvényes a Török-dombra is, ami szintén veszített eredeti magasságából, ha a középkori határjárás még hegynek látta.

Komoly ellenérv lehet a Sátorhelyhez lokalizált Földvárral szemben, hogy Brodarics egy dombor lábánál fekvő faluról ír. Jelenleg Sátorhely nyugati szegélyén nem húzódnak dombok, bár Pap Norbert felismerni véli ezt egy lapos terephullámban, aminek a magasságát az elmúlt évszázadok mezőgazdasági művelése csökkenthette. Ezzel a problémával, a rehabilitált XIX. századi csatarekonstrukciók is szembe találtak, amit egy Sátorhelytől nyugatra berajzolt magaslattal¹⁴ vagy domborral hidaltak át. Ez utóbbi mellett, az 1820 körül Fessler Ignác művéhez készült térképvázlaton a Papp Norberték által felfedezett ősi Duna-meder is felbukkan.¹⁵

* * *

13 A csatater lokalizációjának áttekintése Papp László idézett tanulmányában: Papp László: i.m. 200–201. o.

14 Kiss Károly előadásához készült térképvázlat a csatáról. In. Hölbling, Miksa, ed. (1846) Magyar orvosok és természetvizsgálók Pécsen tartott hatodik nagygyűlésének történeti vázlata és munkálatai (1846). Magyar orvosok és természetvizsgálók nagygyűléseinek munkálatai. A püspöki lyceum könyvnyomó intézetében, Pécsen. <http://real-eod.mtak.hu/1328/> (megnyitva: 2019. 11. 17.)

15 Situation Chartre von der Schlacht bei Mohács am 24 August 1526 nach der Beschreibung des gegenwärtig gewesenen Sirmier Bischofs und Reichs Kanzlers Steph. Broderichs. Magyar Nemzeti Levéltár Magyar Országos Levéltára, P 58. 31. cs. (térképek, tervrajzok I.) S_31_-No_7. <https://maps.hungaricana.hu/hu/MOLTerkeptar/9544/> (megnyitva: 2019. 11. 17.)

Nem lehet figyelmen kívül hagyni a Mohács 500 kutatócsoport eredményeit sem, ami a csatához köthető dokumentált körülmények között begyűjtött leletanyag nagy részét eredményezte. Pap Norbert és munkatársai által jegyzett tanulmány részletes statisztikai összevetést közöl a lützeni és a majsi kutatások során előkerült leletanyag mennyiségét illetően annak igazolására, hogy az utóbbi helyen előkerült leletanyag mennyisége nem bizonyítja, hogy ott csata zajlott. A lövedékek és a katonai felszerelés darabjai a település mindennapi élete során is elszóródhattak. Ezzel szemben a Feketekapu környéki földmunkák során a feljegyzések szerint jelentős mennyiségű hadilelet került elő, még ágyúgolyók is.¹⁶

Ez elvileg elfogadható érvelés lenne, ha az összehasonlítás alapjául szolgáló lützeni csata nem 100 évvel és egy hadügyi forradalommal később lett volna, ahol a mohácsi csatához képest jóval hosszabb időtartamban, nagyobb létszámú gyalogos kötelékek harcoltak egymás ellen, korszerűbb lőfegyverekkel. Míg Mohácsnál a lovasságnak csak töredéke használhatott lőfegyvert, addig Lützennél már ez a fegyvernem is rendelkezett pisztolyokkal, karabélyokkal. Mivel az összehasonlítás alapját éppen az ólom lövedékek mennyiségi eloszlása adja, ezért az előbbi szempontok egyáltalán nem elhanyagolható körülményt jelentenek.

Másrészt a tanulmány többször is használja a leletmintázat kifejezést, ami egyáltalán nem a leletanyag mennyiségét, hanem az eloszlását leíró fogalom. A fegyveres harcról, a források alapján készült történeti rekonstrukció alapján ugyanis meghatározhatjuk, hogy hol, milyen leletanyagra, milyen eloszlásban számíthatunk. Amennyiben a kutatás során begyűjtött leletek ezt kirajzolják, a mennyiségtől függetlenül elfogadható a csata leletmintázatának és a lokalizáció bizonyítékának.

Jelen esetben, a mohácsi csatában a lőfegyverrel felszerelt gyalogság harca a Brodarics által Földvár falunak nevezett település közvetlen környékére koncentráldott, ami megközelítőleg 40–60 percen keresztül tartott. A lovasság harca nagyobb területre terjedt ki, amit a leszakadt patkók, sarkantyúk, csatok, fegyvertöredékek jelezhetnek. Egy-egy patkó önmagában még nem jelzi az összecsapás helyét, azonban a patkók koncentrált előfordulása már utalhat erre.

Minden csatának megvan a saját leletmintázata, melynek egyes részletei, a leletanyag darabjai összevethetőek egykorú vagy közel egykorú harcok nyomaival. Például a keresztény zsoldos gyalogság harca szempontjából releváns lenne a páviai csata gyalogsági összecsapásra utaló leletanyaga és leletmintázata. Tudomásom szerint ezen a helyszínen még nem folyt harctérkutatás.

* * *

Összességében a mohácsi csatátérkutatás legújabb eredményeit tekintve, a Mohács 500 kutatócsoport főként a saját forrásaira támaszkodva végzi a mohácsi sík fémkereső műszeres átvizsgálását, ami egyre inkább kirajzolja a számításba vehető összecsapás helyszíneket.

A „Mohács 1526–2026 – Rekonstrukció és emlékezet” kutatócsoport felvázolt egy régi-új elméletet, ami a modern geofizikai és természettudományos vizsgálati

16 Pap Norbert – Kitanics Máté – Gyenizse Péter – Szalai Gábor – Polgár Balázs: i.m.

módszerek alkalmazásával bizonyítható és erre remélhetőleg megfelelő fedezetet biztosít a három évre elnyert 120 000 000 Ft-os támogatás. Amennyiben erre nem kerül sor, Pap Norbert és munkatársainak a mohácsi csatater lokalizációját célzó munkája nem annyira a tudomány, mint inkább a bulvármédiát kiszolgáló szenzációhajhász hírgyártás példájaként vonul be a Mohács-kutatás történetébe.¹⁷

* * *

A csataterkutatás eredményei mellett utolsóként szót kell ejtenem a magyar tudomány több mint fél évszázados adósságáról, a sátorhelyi tömegsírok feltárásáról és a maradványok antropológiai vizsgálatáról.

Papp László az általa azonosított két tömegsír feltárására meghívta Bartucz Lajos antropológus professzort, aki a kiskunhalasi kuruc halomsír feltárása során tapasztalatokat szerzett a történelmi korú harcban elesett katonák maradványainak vizsgálatában. Sajnos a két tömegsír feltárására nem került sor csak a felszín letisztítására így az antropológus a csontok elmozdítása nélkül, a felszínen fekvő maradványok látványa alapján fogalmazhatott meg következtetéseket a halált okozó sérülésekre vonatkozóan. Az 1976-ban Maráz Borbála régész által feltárt további három tömegsírnél Zoffmann Zsuzsanna tevékenykedett hasonló szerepben, aki a megfigyeléseiről közel száz oldalas tanulmányban számolt be.¹⁸ Mindkét antropológus szakember magas szintű szakmai tudásról tett tanúbizonyságot azonban a vizsgálat

17 A teljesség igénye nélkül, 2019. november 17-i válogatás Pap Norbert és munkatársainak eredményeiről szóló riportokból és közleményekből:

A kutatók biztosak benne, hogy II. Lajos király nem a Csele-patakba fulladt.

https://hvg.hu/kultura/20190828_A_kutato_k_biztosak_benne_hogy_II_Lajos_kiraly_nem_a_Cselepatakba_fulladt

Ósi Duna-meder mellett zajlottak a mohácsi csata eseményei.

<https://www.bama.hu/kozelet/helyi-kozelet/ujjonnan-feltart-osi-duna-meder-mellett-zajlottak-a-mohacsi-csata-esemenyei-1575358/>

Fontos elméletet cáfoltak a mohácsi csatáról.

<https://24.hu/tudomany/2019/08/28/mohacsi-csata-ii-lajos-csele-patak/>

Megtalálhatják a mohácsi csata tömegsírjait.

<https://www.origo.hu/tudomany/20180825-uj-kutatasi-projekt-indult-a-mohacsi-csata-tisztazatlan-kerdeseknek-feltarasara.html>

Már két lehetséges csatater is van Mohácsnál.

https://zoom.hu/hir/2018/12/19/mar-ket-lehetseges-csatater-is-van-mohacsnal?fbclid=IwAR3gowM-gjmxyK8RzL1gTgogvRwFEkSUKP1Q13fRwbRLThPn_Ttxl9-SvE

Nekünk egy pontos Mohács kell! <https://zoom.hu/hir/2018/08/29/nekunk-egy-pontos-mohacs-kell/>

Több évszázados hit dőlt meg a Mohácsi Csatával kapcsolatban.

(<https://trendfm.hu/cimlap/tobb-evszazados-hit-dolt-meg-a-mohacsi-csata-val-kapcsolatban-12453>)

Hol zajlott a Mohácsi Csata? <https://trendfm.hu/cimlap/hol-zajlott-a-mohacsi-csata-12259>

Hollószárnyain lebegett feletted a zordon enyészet – Beszélni kezd a mohácsi csatater.

<https://www.origo.hu/tudomany/20181217-szulejman-az-56os-ut-fole-emelkedo-magaslatrol-szemlelhette-egykor-a-kiralyi-sereg-rohamat.html>

Mohács titka. Megtalálták a mohácsi csata tényleges helyszínét.

<https://demokrata.hu/magyarorszag/mohacs-titka-111429/>

Kiderült a mohácsi csata titka. <https://24.hu/tudomany/2018/11/22/kiderult-a-mohacsi-csata-titka/>

18 Zoffmann Zsuzsanna, K.: Az 1526-os mohácsi csata 1976-ban feltárt tömegsírjainak embertani vizsgálata. Biológiai tanulmányok, 1982.

körülményeit tekintve az általuk elvégzetett munka csak groteszk paródiája lehetett a tudományos igényű antropológiai vizsgálatnak.

Az öt tömegsír esetében arra sem rendelkezünk pontos adattal, hogy hányan nyugszanak benne. A megfigyelt harci sérülések önmagukban csak érdekességet jelentenek, történeti szempontból akkor tudnánk figyelembe venni, ha rendelkezésünkre állna az adat, hogy az összes maradványt tekintve, mekkora hányaduknál fordul elő az adott sérülés. Emellett még fontos lenne ismerni a betemetett népesség életkori eloszlását és fiziológiai állapotát. Az új vizsgálati módszerek pedig lehetőséget adnak annak a földrajzi területnek a meghatározására, ahol életük nagyobb részét leélték. Kedvező esetben elkülöníthető a magyar és európai segédcsapatok katonája.

A tömegsírok feltárásával kapcsolatos irodalom szerint kegyeleti szempontok miatt nem került sor a maradványok vizsgálatára. Tekintve, hogy a sírokban bármiféle kegyelet nélkül, bedobált holttesteket temettek el (nagy valószínűséggel a török sereg ezzel megbízott tagjai), nem érzem meggyőzőnek a tudományos vizsgálat elutasítását éppen kegyeleti érvek alapján. Hasonlóan a székesfehérvári királysírok csontmaradványaihoz, a sátorhelyi tömegsírok áldozatai is megérdemelnék, hogy személyenként különválogatva, az antropológiai vizsgálatok elvégzése után egy erre a célra épített emlékkápolna ossariumában kerüljenek végső nyugalomra. Egyébként a mohácsi Fogadalmi templom alatt kialakított helységet éppen erre a célra szánták, azonban az 1976-ban felavatott Mohácsi Emlékhely erre a célra sokkal alkalmasabb helyszínt kínál, hiszen ezt kimondottan az itt eltemetett katonák emlékére hozták létre. Az már ismét csak egy apró furcsasága a mohácsi történetnek, hogy a park területén, a rendszerváltás óta végzett beruházásokból kápolnára nem, csak egy nagyméretű fakeresztre jutott, hogy jelezze a hely szakrális jellegét.

Reményeink szerint még idén megkezdődik a Duna–Dráva Nemzeti Park anyagi támogatásával az első tömegsír feltárása és a maradványok antropológiai vizsgálata.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Brodarics István: Igaz leírás a magyaroknak a törökökkel Mohácsnál vívott csatájáról. Az előszót és a jegyzeteket írta, és a sorozatot szerkesztette Szigethy Gábor. Budapest, Neumann Kht., 2003. <https://mek.oszk.hu/05800/05872/html/> (megnyitva: 2019. 11. 17.)
- Gergely Endre: Ásatások a mohácsi csatátéren. In. Mohácsi emlékkönyv 1526, szerk. Lukinich Imre, Bp., 1926. 349–360. o.
- K. Zoffmann Zsuzsanna: Az 1526-os mohácsi csata 1976-ban feltárt tömegsírainak embertani vizsgálata. Biológiai tanulmányok, 1982.
- Magyar orvosok és természetvizsgálók Pécsen tartott hatodik nagygyűlésének történeti vázlatja és munkálatai. Magyar orvosok és természetvizsgálók nagy-gyűléseinek munkálatai. Szerk. Hölbling, Miksa, Pécs, 1846. <http://real-eod.mtak.hu/1328/> (megnyitva: 2019. 11. 17.)
- Mohács. Tanulmányok. Szerkesztette: Rúzsás Lajos és Szakály Ferenc. Budapest, 1986.
- N. Ipoly Márta: A mohácsi csata és csatátér megválaszolatlan kérdései. Hadtörténelmi Közlemények, 1977/2. 208. o. https://epa.oszk.hu/00000/00018/00272/pdf/EPA00018_hadtortenelmi_1977_02_206-222.pdf (megnyitva: 2019. 11. 17.)

- Papp László: A mohácsi csatatér kutatása. In: Janus Pannonius Múzeum Évkönyve 1960. Pécs, 1961. 197–253.
https://library.hungaricana.hu/hu/view/MEGY_BARA_JPM_evkonyv_1960/?pg=200&layout=s
(megnyitva: 2019. 11. 17.)
- Pap Norbert – Fodor Pál – Kitanics Máté – Morva Tamás – Szalai Gábor – Gyenizse Péter: A mohácsi Törökdomb. Történelmi Szemle, 2018/2. 325-345. o. <http://real.mtak.hu/92229/>
(megnyitva 2019. 11. 17.)
- Pap Norbert – Kitanics Máté – Gyenizse Péter – Szalai Gábor – Polgár Balázs: Sátorhely vagy Majs? Földvár környezeti jellemzői - a mohácsi csata centrumtértségének lokalizálása. Történelmi Szemle, 2019/2. 209–246. o. <http://real.mtak.hu/95528/> (megnyitva: 2019. 11. 17.)
- Rázsó Gyula – Csentes László – Ipoly Márta: Mohács 1526. (minikönyv) Budapest, 1976.